

Nem lehet mindig eltalálni a tízes kört

BESZÉLGETÉS
BÁLINT ANDRÁSSAL

– A Radnóti Színház a honlapján „kamara jellegű, igényes polgári művészszínházként” határozza meg magát. 1985 óta, azaz több mint negyedszázada működik a teátrum az ön igazgatásában. Változott-e a Radnóti koncepciója és színházeszménye ez idő alatt?

– 1985-ben még nem beszélhettem polgári színházról – hiszen ez akkoriban szitokszónak számított –, ezért inkább az „értelmiségi kamaraszínház” meghatározást használtam. Amikor először pályáztam, a színház elhelyezkedése és mérete sok mindent eldöntött, hiszen a város legközepén, az Andrássy út és a Nagymező utca sarkán, a színházi negyedben található, s mindössze kétszázharminc fő befogadására alkalmas nézőtérrel rendelkezik. Ezek az adottságok ma is változatlanok. Körülöttem sok minden megváltozott – például maga a rendszer –, nyilván én is változtam, de a Radnóti továbbra is minőségi kamaraszínházként kíván működni.

– Azért is jegyeztem meg ezt, mert a „polgár” szó jelentéstartománya egy ideje átalakult, devalválódott, amióta bizonyos körök kisajátították.

– Nem hagyom elvenni magamtól a polgárt, ahogy a kokárdát sem, amit egy időben ugyancsak politikai célokra használtak föl. Én polgár vagyok, egyrészt a származásom okán – városi értelmiségi családból jövök –, másrészt színészi alkatomból fakadóan, ugyanis sohasem játszottam földművest vagy kohászt, hanem többnyire orvost,

mérnököt, tanárt, nemeset, magas rangú tisztet, néha királyt. Igenis polgári színházat csinállok.

– Milyen most a színház közönsége? Mit tud róluk és az igényeiről? Hogyan alakult az összetétele az elmúlt években?

– Minden statisztika szerint hölgyek alkotják a túlnyomó többségét, hozzánk is kétharmad részben nők, egyharmad részben férfiak járnak. Tudomásul kell venni, hogy öregszik a közönségünk, ahogy a legtöbb színházé is, éppen ezért arra törekszünk, hogy meghódítsuk a fiatal nézőket, vagy legalábbis megtartsuk őket.

– Milyen eszközeik vannak erre?

– Hosszú idő után ismét műsorra tűztünk gyermekelőadást, Szabó Magda *Bárány Boldizsár* című darabját. Időnként fiatal rendezőkkel kísérletezünk, több-kevesebb sikerrel. Rendszeresen dolgozik nálunk Zsótér Sándor, aki bár nem olyan fiatal, de gondolkodása nagyon is fiatalos, és előadásai vonzzák a fiatal nézőket. Rendezett itt az utóbbi években Bagossy László, Rába Roland, Török Ferenc, Anger Zsolt, a következő évadban jön Göttinger Pál. Éppen most olvastam egyik növendékem szakdolgozatát, aki Berlinben tanult, és a színházi neveléssel foglalkozik. Arról beszéltünk, hogy milyen akciókkal, programokkal lehetne a diákokat már a középiskolában színházra nevelni. Közönségtalálkozókra, nyílt próbákra, vetélkedőkre gondolok, olyan vitaalkalmakra, amelyek – kihasználva közéleti érdeklődésüket – saját problémáikkal szembesítik a fiatalokat. Nem akarom ezzel feltalálni a spanyolviaszt, hiszen Nyugat-

Európában kipróbált, sikeres törekvések vannak erre, Schilling Árpádék is nagyon jól csinálják. Mi is foglalkoztunk ezzel korábban, de most tudatosabban, szakszerűbben és koncentráltabban szeretnénk folytatni.

– *Úgy tűnik számomra, a színház egyik visszatérő problémája a rendezőkérdés megoldatlansága, vagyis egy állandó rendezőgárda hiánya. Valló Péter rendezői tevékenysége adott, de rajta kívül csak Zsótér Sándor és Gothár Péter tért vissza több alkalommal. Ez tényleg gond, vagy csak kívülállóként látom annak?*

– Ez minden színháznak gondot jelent. Amikor igazgató lettem, rögtön talákoztam ezzel a problémával. Eleinte Verebes István volt a jobbkezem, akivel harmonikusan és gyümölcsözően dolgoztunk együtt, nem sokkal később pedig Valló Péter csatlakozott hozzánk. Azt gondolom, hogy ilyen kicsi színháznak nincs szüksége állandó rendezőgárdára, az viszont nem mindegy, kiket hívunk rendezni.

– *Annak idején mi indította arra, hogy a Radnóti Színház vezetője legyen?*

– Negyvenkét éves voltam akkor. Elkezdtem unni önmagam, és mindig volt bennem hajlam a rendte-remtésre. Már a forgatásokon figyeltem, hogy mikor jön a fodrász, hány statiszta van jelen, megérkezett-e a kellékbusz. Szabó István észrevette, és szóvá is tette, hogy állandóan szervezkedem, pedig ez nem az én dolgom. Mindig érdekelték az emberi kapcsolatok.

– *Mit gondol, akkor is megpályázta volna az igazgatói széket, ha helyén kezelik színészként a Madách Színházban, ahol 1969-től 1980-ig volt társulati tag?*

– Ez jó kérdés. A Madách az ország legjobb színháza volt, amikor odakerültem. Ádám Ottó szerződte-tett, akit mesteremnek tekintettem a Főiskolán. Nem minden úgy sikerült, ahogy elképzeltem, voltak hullámvölgyek, de azért játszottam jókat is. A hetvenes évek végére a Madách Színház eléggé elfáradt. A legendás művészek közül sokan meghaltak, mások pedig elszerződtek. Számomra mindig intő példa a Madách sorsa arra, hogyan üresedhet ki egy színház, ha elveszíti ifjú kíváncsiságát és lendületét, nem keres fiatal tehetségeket, nem marad türelmetlen és kócos, hanem ismételni kezdi önmagát, és a régi sikereiből él. Ez nyilván elsősorban az igazgatótól függ – Ádám Ottó akkorra elfáradt már –, ezért nagyon figyelek erre. Remélem, hogy sikerül elkerülnöm ezt a hibát.

– *Mikorra érlelődött ki a Radnóti egyéni hangja, illetőleg mikorra vált kitapinthatóvá annak a színházeszménynek és koncepciónak a megvalósulása, amelyet ön képvisel?*

– Két-három év feltétlenül kellett, de amikor Valló Péter végleg idejött, szisztematikusabb lett a művészi építkezés. Talán Ibsen Nórája volt az első igazi siker – ezt Péter is emlegeti mostanában egy interjúban –, amely markánsan megmutatta akkori gondolkodásunkat. De ugyanakkor játszottuk *A hetvenkedő katonát*, amely egészen más típusú előadás volt. Ez olyan, mint a biatlon, amelyben síznek és lőnek felváltva. Nem lehet mindig eltalálni a tízes kört.

– *Valóban nem, jól mutatják ezt a Radnóti különböző korszakai. A kilencvenes évek második felében és a kétezres évek elején például határozottabban törekedtek merészebb vagy akár kísérletező igényű előadások műsorra tűzésére. Ezek szakmai elismerést is arattak. Talán nem*

túlzás azt állítani, hogy a színház akkoriban érte el eddigi történetének zenitjét. Egyetért ön is ezzel?

– Egyfajta aranykor volt. Talán a *Nem félünk a farkastól* és a *Ványa bácsi* volt a csúcs, de jól sikerült Barta Lajos *Szerelem* című darabja, Gogol *Háztűznője*, az *Anconai szerelmesek* és *A kripli* is.

– *Vajon minek köszönhető ez a páratlan konstelláció?*

– A sok munka mellett szerencse is kellett hozzá. A *Nem félünk a farkastól* elsöprő sikere önkritikára készítetett: vajon milyen az a színházi élet, amelyben egy amúgy nagyon erős előadás minden díjat elvisz? Talán laposabb időszaka volt akkor a magyar színház-történetnek. Nem akarom persze kisebbiteni az előadás értékét, hiszen magam is boldogan játszottam százötvenszer. Csomós Mari akkor még vendég volt nálunk, Kulka János, Kováts Adél és Szervét Tibor akkoriban szerződött ide, Schell Judit akkor végzett a Főiskolán. Valóban voltak jobb és rosszabb periódusok az elmúlt huszonhét évben, de most úgy látom, hogy ismét erős korszakát éli a Radnóti.

– *Ugyanakkor úgy tűnt, mintha a 2002-ben bemutatott A kripli után nem sikerült volna hozni a korábbi művészi színvonalat. Miből adódott ez, illetve mennyiben függött össze az Örkény Színház akkori önállósodásával?*

– Nem azon múltott, hogy Mácsai Pál – valamelyest a Radnóti nyomán, hasonló elvek mentén, valamivel nagyobb térben – a saját ízlésének megfelelően kialakított egy másik polgári, amúgy kitűnő színházat. Jöttek Schilling Árpádék, akik rendkívül élesen és merészen fogalmaztak, a Katonában mindig történt valami izgalmas. Talán a szerencse is közrejátszott abban, hogy jobban sikerült a *Ványa bácsi*, mint a *Cseresznyés kert*, vagy kevésbé sikerült a Gothár Péter által rendezett *Szentistvánnapi búcsú* Krležától, mint az ugyancsak általa jegyzett *Erdő* vagy *A kripli*. Ugyanazzal a nagy szándékkal láttunk neki mindegyiknek. De hogy mi lehet az oka? Hullámhegyek, hullámvölgyek. És a divat szerepe! Ez a város imádja a divatot, s bizonyos irányzatokat, törekvéseket hajlamos föl- és túldicsérni. A kilencvenes években mindig a dobogón voltunk, néha annak legfelső fokán, aztán lekerültünk a dobogóról, de azért az első hat között ma is ott vagyunk, pontszerző helyen, ahogy mondani szokták. Úgy érzem egyébként, hogy a kritika mostohán bánt velünk az elmúlt évtizedben – retrográdnak, fáradtnak, öregesnek, önisméltónak nevezett bennünket –, de érdekes produkciók születtek ebben az időszakban is. Nagyon fontosnak tartom Hamvai Kornél *Castel Felice* című darabját, a Radnóti-estemet, de Zsótérnak is voltak érdekes munkái. Bemutattuk Spiró György, Térey János és Szálinger Balázs drámáját, Bergman *Rítusához* intimebb stúdióteret alakítottunk ki. Kétségkívül lejjebb voltunk, mint a kilencvenes években vagy akár most, de nem éreztem igazságosnak a kritikákat. Utólag persze nem érdemes védekezni. „A céltábla nem ló vissza” – mondta Molnár Ferenc. Szerintem annak idején érdemtelenül agyondicsérték, a kétezres években pedig érdemtelenül szidal-maztak bennünket.

– *Vagyis azt mondja, hogy ez is, az is túlzó volt?*

– Igen, így érzem. Jó példa erre a *Nem félünk a farkastól*. Tényleg erős előadás volt, és nagyon sikeres, de az volt az évad legjobbjá minden szempontból?

– Azt gondolom, a kritikusok tendenciáról beszélnek, s egyáltalán nem tagadják el, hogy voltak figyelemre méltó próbálkozások az utóbbi évtizedben is; olyan izgalmas kortárs magyar darabokat mutattak be, mint a már említett Castel Felice, továbbá a Prah Spiró Györgytől, Térey János Asztalizenéje, majd Protokollja vagy Szálinger Balázs Oidipusz gyermekei című darabja. Mennyire volt tudatos ez a törekvés?

– Nagyon tudatos. Amióta itt vagyok, törekszem erre. Többek között mi mutattuk be Kárpáti Péter, Bán Zoltán András, Márton László és Nagy András első drámáit. Az utóbbi években még határozottabb lett ez a törekvés, a következő évadban másorra tűzzük Nényei Pál darabját, amely a mi felkérésünkre született. A Katona József pályázat különösen hasznos volt pár éve, általa ide kötődtek, kifejezetten nekünk írtak bizonyos szerzők.

– Gondolom, a közönség és a szakma által is kedvezően fogadott Asztalizené sikere is közrejátszott abban, hogy a Protokoll is másorra tűzték.

– Természetesen. Térey János az én javaslatomra dolgozta át a verses regényből dramaturgunk, Kovács Krisztina segítségével.

– Fekete Ernő játssza a főszerepet vendégként. Nem tudták kiosztani Mátrai Ágoston szerepét társulaton belül?

– Szerintem országosan csak Fekete Ernő játszhatja ezt a szerepet, és az is felmerült bennünk, hogy nem mutatjuk be a darabot, ha a Katona nem adja ki őt. Nincs közel-távol még egy ilyen színvonalú színész. Korban, alkatban, színészi tudásban, emberi kvalitásban egyértelműen övé a szerep. Amikor kiderült, hogy Fekete ráér, megkérdeztem Valló Pétert, lenne-e kedve megrendezni a darabot.

– Mi fogta meg a Protokoll szövegében?

– A budapesti polgárságról szól, rólunk, megmutatja, hogyan élünk ma. Enyhén politikál. Kortárs ízlésű, kicsit finnyás darab, amilyen Térey költészete. Csodálatos a magyar nyelv, ahogy fogalmaz.

– Tompa Andrea egy korábbi színházportréjában szóvá teszi, hogy a Radnóti „nem kritizál senkit, főleg nem a polgárt, önmagát és saját közönségét (részben fenntartóját), egyszerűen saját értékrendjét: a kényelem színháza, amely nem törekszik a néző elbizonytalanítására, nem feszélyez azzal, hogy szembeülni legyen kénytelen a világgal, amelyben él, és amelyért ily módon ő is felelős”. Erre rímelt Koltai Tamás megállapítása, miszerint „a Radnóti inkább elsimít, mint fölborzol”. Mi a véleménye erről?

– Soha nem gondoltam, hogy nekünk kritizálnunk vagy elbizonytalanítanunk kellene. Amikor a legjobbak voltunk, akkor sem támadtuk a fennálló rendet vagy a fenntartót. Nem tettünk mást, mint megmutattuk az embert a maga esendőségében, gyarlóságában. Ábrázolunk, és nem szembesítünk.

– Azt mondja tehát, hogy olyasmit kérnek számon, ami nem is célja a színháznak: tükröt tartanak, de nem kritizálnak.

– Pontosan, tükrözni próbálunk. Kosztolányi a példaképem, aki részvétellel ábrázolja az embert, megéri és megmutatja minden oldaláról. Az én ízlésem nyilván „inkább elsimít, mint fölborzol”, karakteremben, művészi gondolkodásomban van egyfajta kiegyensúlyozottság. Ez tíz-tizenöt éve is így volt. De mindig arra törekszem, hogy időnként hívjak olyan alkotókat, akik képesek „borzolni”.

– Jól látható, hogy folyamatosan lavírozni próbál a merészebb, kísérletezőbb és a szórakoztatóbb törekvések között.

– Ezt valóban nagyon fontosnak tartom. A magyar színház történetében vagy négy évtizede Kaposváron bontakozott ki egy nagyon erős, borzoló, ha úgy tetszik, kritikusan fogalmazó színházeszmény, amelynek a Katona számos okból egyenes folytatója lett. Amit mi csinálunk itt, a Radnótiban, annak egészen mások a gyökerei. Említhetném példaként Várkonyi Zoltán Művész Színházát, de ma már arra alig emlékeznek. Azt mondják ránk, hogy művész-bulvár színház vagyunk, kultúr-kommersz, azt is, hogy művészsínház, de nézhető. Egyáltalán nem bánom, hogy a Csehov-előadásaink sikeresek voltak, azt sem, hogy a Valló rendezte Osztrovszkij-vígjátékon, a Farkasok és bárányokon nagyon jól szórakoztak a nézők. Igazán büszke vagyok a két Térey-darab sikerére vagy arra, hogy Spiró György Prahja öt éve megy, ami közel száz előadást je-

lent. Gyakran emlegetik, hogy az elit értelmiség, az egyetemi tanárok színháza vagyunk. Végül is nekik is jár egy színház, szokta mondani Valló. Azt írja egy kritika a Protokollról, hogy jó-jó, de nagyon fogyasztható, túlságosan megkurcítottuk a regényt. Én meg azt mondom erre, hogy ma Budapesten fontos szempont, hogy a néző elérje a féltizenegyes metrót és az utolsó autóbust.

– Egy jó színházigazgatónak erre is figyelnie kell?

– Muszáj, mert a néző igénye a legfontosabb. Kivételt jelent Mohácsi János rendezése, amely fél tizenegynél is tovább tart. Küzdöttem is Jánossal sokat, hogy legyen hamarabb vége. Nem sikerült, de szeptemberben futok még egy kört, hátha kihúzhatunk tíz percet a darabból.

– Ez a Bolha a fülbe, melyet Mohácsi már Kaposváron megrendezett. Hogyan került a Radnótiba?

– Régóta kerülgettük egymást, most végre eljött, s megegyeztünk abban, hogy vígjátékot rendez. Előszörban a társulatra gondoltam, nincs is vendég a darabban.

– Úgy tűnik, jól tett a társulatnak a Mohácsival végzett munka. Hogyan dolgoztak együtt a színészek a rendezővel?

– Harmonikusan és sokat. Felszabadító volt látni a próbán Mohácsi

munkamódszerét, a szövegalakítások folyamatát, a sok röhögést, ahogy állandóan a színpadon van a színészek közt egy üveg vizet szorongatva, és mindig eszébe jut valami. Sok előadását láttam, nyilván voltak közöttük sokkal karcosabb darabok, de most nem ez volt a cél. A második felvonás, különösen a vége, amikor elszabadul a pokol, egészen parádés lett.

– Láthatóan nagymértékű a fluktuáció a színházban, a társulat négy-öt alkalommal kisebb vagy nagyobb mértékben átalakult. Ez mennyiben befolyásolja a működést?

– Nem lenne jó, ha huszonhét éve ugyanazzal a csapattal dolgoznék. Mivel magam is színész vagyok, az élet lényegét a mozgásban látom. A színész nyugtalan, szüntelenül keres, néha irracionális döntést hoz, amikor társulatot vált. Itt rendkívül kicsi színpadon kell játszani, s a színész késztetést érez arra, hogy nagyobb színpadon is kipróbálja magát. Éppen ezért mindig mindenkit kiadok, Szervét Tibor rendszeresen jár a Madáchba, Csányi Sándor játszott a Madáchban és a Centrálban, Csomós Mari vendég az Örkényben, Szombathy Gyula több helyen is megfordult, Kováts Adél éppen rendez Orlainál, magam is játszottam a Nemzetiben és az Új Színházban. Híve vagyok a mozgásnak, jót tesz, ha vendég jön, s az is, ha vendégségbe megyünk.

– Igen, de ha nagyobb mozgás van, úgy gondolom, nem könnyű újból felépíteni a társulatot.

– Persze, ilyen nagy mozgás is volt több alkalommal. A Székely Gábor-féle Új Színház megalakulásakor mentek el a legtöbben. Akkor meglehetősen ijesztőnek tűnt a helyzet, de ma visszatekintve úgy látom, kifejezetten hasznos volt, mert szinte a semmiből kellett létrehozni egy új csapatot.

– Az új évadban lesz valamilyen változás a társulatban?

– Csányi Sándor átszerződött a Tháliába, amiről most még nem lehet tudni, hogy milyen színház lesz, egyáltalán színház lesz-e. Mindenesetre valamennyi itteni szerepét megtartotta, s visszajár hozzánk.

– Színészi munkáját nem szorítják háttérbe az igazgatói teendők? Van módja itt, a Radnótiban arra, hogy a színész Bálint András igényeit is kielégítse?

– Ez is érzékeny egyensúlyt igényel. Van színigazgató, aki mindent magára oszt, de van olyan is, aki teljesen eltűnik mint színész. Ebben is igyekszem kiegyensúlyozottnak lenni. Most vettük le műsorról az *Alkonyt* és a *Pygmaliont*, mindkettőben játszottam. Tavasszal mutattuk be kutyás estünket, amit a következő évadban tovább játszunk, és ha minden igaz, játszom majd Valló Péter Gogol-adaptációjában, a *Holt lelkekben*. Egyébként mindössze két szerepet vágytam eljátszani ebben a huszonhét évben, George-ot a *Nem félünk a farkastól* című darabban, valamint Solnesst. Az egyik jól sikerült, a másik sajnos kevésbé.

– A Solness építőmester valóban problematikus előadás volt. Kifejezetten az ön kedvéért vették elő Ibsen darabját?

– Igen. Valamiért elég sok Ibsent játszottam életben, Helmert a *Nórában*, Rosmert a *Rosmersholmban*, Tesmant a *Hedda Gablerben*, Gregers Werlét a *Vadkacsában*, és Solnesst is el akartam játszani. Nagy, összegző szerep, benne van a fiataloktól való félelem, ugyanakkor a vonzódás irántuk. Az élethazugság,

a megöregedés és a lezuhanás a toronyból. Ami egy nagyszínpadon a *Lear király*, az egy kamaraszínházban a *Solness építőmester*. Azért több mint harmincszor eljátszottam.

– A Solness előtt különösen fontos volt a Rítus bírója, a Cseresznyeskert Gajevja vagy a Három nővér Csebuti-kinje. Gyakran nevezik önt intellektuális színésznek. Ez elismerő jelző, vagy inkább skatulya?

– Ez hülyeség, de kétségkívül az alkatom hívja elő, talán értelmesebbnek tűnök az átlagos színésznel. Az intellektuális színészetről azt gondolom, amit egyszer Nemes Nagy Ágnes-től hallottam: az intellektuális művészet nem hűvös, éppen ellenkezőleg, minél súlyosabb és bonyolultabb egy gondolat, annál magasabb hőfokon kell átadni. Az intellektualitás tehát képzőművészetben, irodalomban, zenében, filmben és színházban rendkívül szenvedélyes és forró.

– Van olyan színházigazgató, aki minden évadban rendez saját színházában, akár többet is. Ön viszont nagyon ritkán.

– Nem tartom magamat rendezőnek, inkább játékmesternek vagyok jó, amikor rendszeresen tanítottam, ez kiderült. Annyi kollégát látok rossz példaként, hogy én inkább szakemberekre hagyatkozom. Ennek ellenére a következő évadban fogok rendezni egy Bergman-darabot, mert valaki lemondott egy munkát. Kellett egy alacsony költségvetésű, kevés szereplős, olcsó díszletet igénylő bemutató, így jutott eszünkbe a *Jelenetek egy házasságból*, amit Szávai Viktóriával és Schneider Zoltánnal állítok színpadra.

– Valamiféle készletés mégiscsak van önben a rendezés iránt...

– Persze, mint minden színészben, aki ennyi időt eltölt a pályán, képes gondolkodni darabokról, és van ízlése. Inkább az lenne furcsa, ha nem rendeznék.

– Közismert, hogy rendszeresen jelentkezik önálló estekkel. Kosztolányi, Szép Ernő, Radnóti, Babits, Márai, Arany – csak néhány szerző azok közül, akiket megjelentett. Hogyan lehet több egy ilyen típusú est, mint irodalomtörténeti összeállítás, vagyis mitől válik színház-szerűvé?

– Valóban évtizedek óta csinálók önálló esteket, én ezeket egyszemélyes színháznak tekintem. Nevezhetjük monodrámának vagy teátrális irodalmi összeállításnak. A Babits-est egy kunyhóban játszódott – Valló Péter tervezte a díszletet –, a kissé paposan öltözött hegyi költőt próbáltam megjeleníteni, aki folyamatosan tevékenykedik, miközben hangosan gondolkodik. Az utolsó Radnóti-esten a nézők körbeültek, és együtt is mondtunk verset. Különböző iratokból idéztem, többek között felolvastam nagyapám keresztlevelét, beszéltem saját élményekről, közben figyeltem a közönség és a magam meghatottságát. Volt tehát az előadásnak közéleti felhangja, a zsidókérdésről beszéltem.

– Az előző évad utolsó bemutatója az Úr és kutya volt. Úgy tudom, régóta megvolt már az ötlete. Hogyan állt össze végül az anyag?

– Tavaly nyáron raktam össze. Nagy mennyiségű anyagból választottam ki mindazt, ami dramatikus, hatásos, és jól áll nekem. Először irodalmi estet akartam csinálni, de rájöttünk, hogy kutya nélkül nem érdemes. Schneider Zoli a kutya magyar hangja, Deák Krisztina, az előadás rendezője kitalálta, hogy énekel-

jünk is, íratunk egy dalt Darvas Ferencsel és Várady Szabolccsal. Óriási színészi kihívás, hogy a kutya ne vonja el a közönség figyelmét, de az enyémet se. Kemény koncentrációt igényel az előadás, ugyanakkor lazának és könnyednek kell lennem. Tanulságos volt. Nem gondoltam volna, hogy ilyen sikere lesz. Nyilván a kutya jelenléte miatt, hiszen Thomas Mannt, Babitsot, Kosztolányit korábban is mondtam.

– *Erős évadon vannak túl. Három bemutatót már említettünk, viszont ismét Zsótér Sándornak kellett jönnie ahhoz, hogy a színház meghívást kapjon a POSZT-ra. Hogyan jött létre a mostani együttműködés?*

– Először mindig a rendezőt hívom, és elkezdünk darabokról beszélgetni. Zsótérral ez mindig különösen izgalmas és szórakoztató. Nekem jutott eszembe

A vágy villamosa, mert Sanyi egyik korai munkája Nyír-egyházán, aminek alapján először hívtam rendezni, éppen egy Tennessee Williams-darab volt, az *Orpheus alászáll*. Úgy gondoltam, érdemes lenne elővenni, ráadásul Kováts Adél nagyszerű színészi állapotban van, pár éve adósa vagyok egy igazán neki való szereppel.

– *Talán Williams világa és nyelve kissé poros, de leporolható. Ambrus Mária és Zsótér Sándor erősen hozzányúlt az eredeti darabhoz, új minőséget hozva létre.*

– Úgy hiszem, sikerült Zsótér színházművészetét összehangolni Tennessee Williams porosnak és enyhén giccsesnek tartott darabjával s a különböző minőségeket összeöntve új vegyületet létrehozni. Büszke vagyok a *Vágyvillamos* sikerére, mert Zsótér előadásai nem mindig érnek meg hosszú szériát. A POSZT-on játszottuk harminketteszer.

– *Azzal indítottuk a beszélgetést, hogy 1985 óta irányítja a Radnóti Színházat, ami több ciklust, újabb és*

újabb pályázatokat jelentett. Mi győzte meg esetenként arról, hogy érdemes folytatni?

– Amit a Madách Színház kapcsán mondtam: nem vagyok hajlandó fásult és unott lenni, hájat növeszteni a derekamra. Fiatal munkatársakkal veszem körül magam, és mindig próbálunk valami újat kitalálni. Amikor két éve pályáztam, önvizsgálatot tartottam, és képesnek éreztem magamat a folytatásra. Ma sem gondolom másképp. Ugyanakkor szinte tűrhetetlen és kihívó, ha valaki ilyen hosszú időt tölt egy helyen. Van ebben némi fakírság.

– *A politika egyre inkább rányomja bélyegét a vezetőválasztásokra a színházi szakmában is. Ön nem tapasztalt a saját bőrén ilyesmit? A Radnóti működését elkerülik a politikai beavatkozások?*

Schiller Kata felvételei

– Elkerülöm a politikát, és a politika sem környékez engem. 2010 augusztusában a fővárosi közgyűlésen minden képviselő rám szavazott, pártállástól függetlenül. Máté Gáborral egyszerre választottak meg bennünket, és egyetértés volt a főváros akkori és leendő vezetésében, hiszen valószínűsíthető volt a Fidesz októberi győzelme. A politika persze mindig jelen volt a színházak életében, hol így, hol úgy. Gondolja meg, az enyhülő diktatúra utolsó éveiben lettem igazgató, amikor még be kellett adni a műsortervet a Fővárosi Tanácsnak, létezett cenzúra, ha nem is így nevezték.

– *Az utóbbi években mégis erőteljesebben látható, hogy nem szakmai, hanem politikai alapon történnek a kinevezések, s a szakmai véleményeket egyszerűen lesöprik az asztalról.*

– Ez pontosan azt tükrözi, ami a magyar társadalomban érzékelhető, az „eddig ti voltatok, most mi következünk” mentalitást. Láthatóan nagy a türelmet-

lenség, ha úgy tetszik, a számonkérés, a betartás vagy akár a bosszúállás. A szakmaiság háttérbe kerül, ezt rosszkedvűen szemlélem. Néhány szakmai bizottságban magam is részt vettem, legutóbb Székesfehérváron januárban. Végül is teljesen feleslegesen olvastam el a több száz oldalnyi pályázati anyagot, és utaztam el Fehérvárra. Kaptam két pogácsát és egy kávét, de a véleményemet nem vették figyelembe. Jellemző, hogy ma már kerülnek a „szakmai” jelzőt, és előkészítő bizottságnak nevezik a hasonló grémiumokat. Nem akarok többet előkészítő bizottsági tag lenni, nem látom értelmét.

– *Nemcsak vidéken találunk erre példákat, hanem a fővárosban is. Elég a József Attila Színház vagy az Új Színház ügyét említeni. Mi a véleménye ezekről?*

– Mindegyik eset más. Nem szívesen mondom véleményt olyan ügyekről, amelyekről viszonylag sokat tudok. Számos hiba történt, a város kulturális vezetése nem volt eléggé körültekintő, a szakmai véleményeket nem hallgatták meg, és pártpolitikai szempontokkal írták fölül őket.

– *A Radnóti ilyen szempontból burokból van?*

– Talán. Egy darabig talán még igen.

– *Minek köszönhető ez? Kompromisszumokat köt, konszenzust teremt?*

– Elsősorban annak, hogy jók vagyunk, és értéket teremtünk. Másfelől az én személyemben olyan igazgatója van a színháznak, aki konszenzusra képes, nem megosztó személyiség. Ez elfogadhatóvá tesz engem és a színházamat.

– *2008 novemberében alakult meg az elsősorban klasztrikus-konzervatív népszínházi eszményt képviselő színházakat tömörítő Magyar Teátrum Társaság. Mit gondol, jól tesz a színházi szakmának az erőteljes megosztottság?*

– Semmiképpen nem tesz jót. Ez egy kicsi szakma, mindenki ismer mindenkit, és mindenki tudja a másiktól, hogy mennyit ér. Együtt jártunk a Főiskolára, tanítványaink voltak, vagy tanítottak bennünket, együtt játszottunk, és rúgtuk a port a színpadon, rendeztük őket, vagy rendeztek minket. Együtt rájuk a csepűt. Nemcsak Károly és Dörner György például tagja volt ennek a társulatnak, ismerem őket, kitűnő színészei voltak a Radnótinak. Nézze, egyre kisebb az a kenyér, amit szét lehet osztani, viszont egyre több az éhes ember, egyre többen érzik úgy, hogy ki lettek semmizve, félre lettek tolvá, meggyőződésük szerint érdemtelenül. Mondom, amilyen a társadalom, olyan a színházi élet. Úgy látom, hogy az előző időszakban, vagyis a sokszor emlegetett nyolc évben is voltak olyan kinevezések, amelyek szakmailag igencsak megkérdőjelezhetők, mint ahogy most is vannak ilyenek. Régebben kicsit szegénylősebben, de akkor is belejátszott a pártszimpátia bizonyos döntésekbe. Ebben az ügyben mindenkinek van oka panaszára. Ez a kurzus viszont sokkal határozottabb, célirányosabb az élet minden területén, így a színházban is, és tényleg nagyon erős törekvés látszik arra, hogy politikai hovatartozás alapján dőljenek el bizonyos posztok.

– *Az idei POSZT véleménye és tapasztalatai szerint valóban a megbékélés és a szakmaiság találkozója lett, ahogy Márta István nyilatkozta nemrég?*

– Úgy látom, ez a versenyprogram jobban tükrözte a mai magyar színház képét, azt a bizonyos mostanában sokat átkozott *mainstreamet*, mint a korábbi POSZT-ok. Nem biztos, hogy minőségibb, de arányosabb volt. Ilyenek vagyunk. Kevesebb volt a különös, a formabontó, a provokatív. Néha azért csodálkozott az ember: ez az előadás hogy került ide? Viszont kiegyensúlyozott, megfelelő mértékben voltak jelen a fővárosi, a vidéki, a határon túli műhelyek, nagyobb számban láthattunk közönségbarát produkciókat, de ott volt Zsótér, Mohácsi, és képviseltette magát a Nemzeti, a Katona és az Örkeny.

– *A függetlenek viszont hiányoztak, csupán a FESZtáv elnevezésű programsorozatban kaptak bemutatkozási lehetőséget.*

– Ez szerintem sem helyes. Tavaly egyébként Márta István lehívott Pécsre, és ott ültem amolyan békepipázó bácsiként Vidnyánszky Attilával, Fekete Péterrel, Mártával és Csizmadia Tiborral. Arról volt szó, hogy legyen-e két magyar színházi fesztivál. Nagy dolognak tartom, hogy nem szakadt ketté a POSZT.

– *Arról is beszélünk kell, hogy a színházak egyre nehezebb anyagi körülmények között, csökkenő állami támogatással kénytelenek működni. Hogyan biztosítható a Radnóti viszonylag zavartalan működése a folyamatos pénzmevönások közepette?*

– Takarékosan kell dolgoznunk. Fizetésemelésre csak a legidősebbek emlékeznek. Idén nem tudtunk négy bemutatót tartani, csak három és felet. A kutyás est és a következő évadban tervezett Bergman-darab fél előadásnak számít, mivel harmadannyi pénzből hozzuk létre. Ezt persze a közönség nem veheti észre, elég, ha mi tudjuk a gazdasági igazgatóval, Komáromi Györggyel. Rendszeresen pályázunk annak érdekében, hogy pluszforrásokra tegyünk szert. Kiárusítottuk továbbá székeinknek több mint a felét.

– *Mindez ugyanakkor azt is üzenheti a fenntartó felé, hogy ha kevesebb pénzből is megoldható a működés, akkor szoríthat még egyet a színházakon.*

– Mennyit lehet még szorítani a derékszíjon? Tavaly nyáron felújítottuk a nézőteret még tavaly előtti maradvány pénzből, két éve ugyancsak saját erőből oldottuk meg a légkondicionálást. Nagyon furfangosnak kell tehát lenni, és mindenféle alternatív forrást találni, hogy biztosítható legyen a működés.

– *Ebből a ciklusból nagyjából három és fél év van hátra. Mi tenné elégedetté, ha a végére ér?*

– Maradjunk meg. Dolgozhassunk békében, ne vesszük el a kíváncsiságunkat, és ne legyünk rosszak, mint most vagyunk.

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE:
MÉNESI GÁBOR